

Ольга Гордійчук,

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри журналістики та філософських студій
Державний університет «Житомирська політехніка»*

Валерія Савіцька,

*здобувачка вищої освіти
Державний університет «Житомирська політехніка»*

СОЦІАЛЬНІ ВИКЛИКИ ЦИФРОВОЇ ЕПОХИ: МАНІПУЦЯЦІЇ, ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ТРАНСФОРМАЦІЯ МИСЛЕННЯ

Актуальність теми у тому, що цифрові технології стрімко трансформують не лише способи комунікації, а й саму суть соціальної взаємодії. В умовах інформаційного суспільства кожна людина стає частиною глобального інформаційного потоку, де правда й маніпуляція, факт і дезінформація часто переплітаються. Особливо гостро ці виклики постають у часи суспільної нестабільності, як-от під час війни, коли інформаційний фронт стає не менш важливим, ніж військовий. Усе це вимагає глибокого осмислення впливу цифрових технологій на мислення, поведінку та світогляд сучасної людини.

У цифрову епоху, попри численні переваги, суспільство стикається з низкою серйозних загроз. Однією з ключових є маніпуляція – цілеспрямоване викривлення або подання фактів таким чином, щоб викликати у масової аудиторії бажану реакцію. Проблема маніпулятивного впливу в сучасній комунікації набуває все більшої гостроти. Соціальні мережі стали простором для використання складних технологічних механізмів впливу, серед яких – алгоритми персоналізації, автоматизовані акаунти (боти),

емоційно забарвлений контент та експлуатація психологічних особливостей поведінки користувачів. Такі методи значно ускладнюють процес виявлення маніпуляцій, оскільки вони часто маскуються під звичайну інформаційну взаємодію.

Маніпуляції можуть здійснюватися як в межах чітко спланованих інформаційних кампаній, так і хаотично, залежно від ситуації. У короткотривалій перспективі вони спрямовані на провокування швидкої емоційної реакції або миттєву зміну настроїв у суспільстві. Натомість у довгостроковій – здатні впливати на світогляд і поступово змінювати ставлення аудиторії до ключових соціальних чи політичних тем [3].

Дезінформація, на відміну від просто неточної чи помилкової інформації, завжди має ознаку умисності та певну мету: зазвичай це – завдання шкоди, дискредитація або маніпуляція громадською думкою. Дезінформація є свідомо неправдивою, провокаційно-тенденційною інформацією, що поширюється з метою введення в оману громадськості, політичних опонентів, конкурентів тощо [6].

У контексті військової агресії РФ проти України дезінформаційні кампанії ворога є справжньою інформаційною війною [1], де широко застосовується пропаганда, дезінформація часто містить в своїй основі емоційно насичені повідомлення, які використовують чутливі теми: соціальні страхи, регіональні відмінності, питання безпеки тощо, спрямовані на дестабілізацію суспільно-політичного життя, створення напруги й ворожнечі між різними групами населення, дискредитацію лідерів, досягнень. Для підсилення емоційного впливу на аудиторію застосовується ефект гіперболізації, шокового контенту [5].

Разом із тим, цифрові трансформації впливають і на саму структуру мислення. Зокрема, поширення кліпового мислення –

поверхневого, фрагментарного сприйняття інформації у вигляді яскравих образів, що знижує здатність до глибокого аналізу, осмислення та встановлення логічних зв'язків. Інформаційне перевантаження, ефект новизни, швидкий темп споживання контенту стимулюють короткочасне реагування замість тривалого осмислення [7, с. 142].

У поєднанні з розвитком штучного інтелекту, який пропонує готові відповіді та рішення, це формує залежність від зовнішніх джерел інформації, поступове зниження рівня самостійного критичного мислення. У сфері освіти ці процеси проявляються в поширенні плагіату, використанні ГДЗ, шаблонних відповідей тощо. Втрата індивідуальності мислення веде до уніфікації свідомості, а креативність поступається споживацькому підходу до знань [4, с. 53].

В Україні правові механізми захисту приватності базуються на ряді законодавчих актів. Центральним документом у цій сфері є Закон України «Про захист персональних даних», прийнятий у 2010 році. Він регулює принципи обробки інформації, визначає права користувачів та передбачає санкції за порушення їх конфіденційності. Окрім цього, Конституція України (ст. 32) закріплює право громадян на недоторканність особистого життя, забороняючи несанкціонований збір або поширення даних без згоди особи [2, с. 254].

Проте, незважаючи на наявність правових гарантій, ефективність захисту персональної інформації залежить від технологічної безпеки, обізнаності користувачів та дотримання кібергігієни. В умовах стрімкої цифровізації суспільства розвиток механізмів протидії кіберзагрозам стає одним із ключових чинників забезпечення безпеки та приватності в інтернеті.

Отже, сучасна цифрова епоха, окрім численних переваг, створює серйозні виклики для суспільства, серед яких – маніпуляції, дезінформація, трансформація мислення та загрози для конфіденційності даних. Швидкий розвиток технологій, з одного боку, спрощує комунікацію та доступ до знань, а з іншого – робить людей вразливими до інформаційного впливу, кіберзлочинності та втрати критичного мислення.

Особливо небезпечними є цілісні дезінформаційні кампанії, які використовують емоційно заряджений контент для маніпулювання громадською думкою. Кліпове мислення та інформаційне перевантаження знижують здатність до глибокого аналізу, що робить суспільство менш стійким до пропаганди та фейків. Окремої уваги потребує захист персональних даних, адже несанкціонований доступ до них може призвести до серйозних соціальних, фінансових та політичних наслідків.

Протистояти цим загрозам можна завдяки комплексним заходам: розвивати медіаграмотність та критичне мислення, підвищувати обізнаність щодо питань кібербезпеки, вдосконалювати законодавчу базу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Hordiichuk, O., Halapsis, A., & Kozlovets, M. (2023). How the information warfare turns into full-scale military aggression: the experience of Ukraine. *Przegląd Strategiczny*, (16), 345–362. <https://doi.org/10.14746/ps.2023.1.25>
2. Аніщук В. (2024). Проблема захисту персональних даних в кіберпросторі. *Збірник «Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Вип. 84: частина 3, С. 252–256. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/09/40-2.pdf>

3. Гришин М. (2024). Маніпулятивні технології у соціальних медіа: основні тактики. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Філологія*. 2024. Вип. 3(13). URL: <http://journals.maup.com.ua/index.php/philology/article/view/4429/4739>
4. Зеленов Є., Сідаш Н. (2023). Вплив кліпового мислення на світосприйняття молодого покоління. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. № 1(105). С. 45. URL: <https://surl.lu/gyuvuf>
5. Легкодух В. (2024). Роль інформаційної війни у російсько – українському конфлікті: аналіз впливу медіа. *Актуальні питання у сучасній науці*. № 2(20). С. 866–876. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2\(20\)-866-876](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2(20)-866-876)
6. Павленко Т. (2022). Дезінформація: поняття, ознаки, перспективи протидії. *Юридичний науковий електронний журнал* URL: http://www.lsej.org.ua/7_2022/80.pdf
7. Симоненко С., Щубелка Н. (2021). Вплив інформаційних технологій на стиль мислення людини. *Вісник Львівського університету. Серія філософські та політологічні студії*. Вип. 36. С.139-145. URL: http://www.fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/36_2021/19.pdf
8. Слюсар, В., Яблонська, Н., Зайко, Л., Панченко, Н. (2024). Формування цифрової стійкості у підготовці фахівців з національної безпеки та вчителів «Захисту України». *Society and Security*. № 2-3(3). С.106–111.
9. Слюсар, В., Яблонська, Н., Мосієнко, О. (2024). Формування лідерських soft skills в закладах вищої освіти (на прикладі підготовки вчителів «Захисту України»). *International Scientific Journal of Universities and Leadership*. №17. С. 66 – 76.